

ו ולא הלל של חנוכה וכו'. בפירוש אמרו פי היה קורא (נרמז יד.) מי אמרין ק"ו ק"ש דלורייחא פוסק הלל דרבנן מבעיא, אלמא הלל דרבנן ושם בסתם הזכירו אלמא בכל זמן הוא דרבנן ויש מפסקין בזה ולומרין שיש ממנו מן החורה. והר"א ז"ל כתב בהשגות א"א ויש בזה עשה מדברי קבלה השיר יהיה לכם כליי התקדש חג ע"כ. ובגמרא שכתב ערבי פסחים (ק"ו) אמר שניבאים תקנו הלל על כל לילה שנגאלין ממנה אבל לאמרו בימים קבועין מדבריהם הוא ואע"פ שהביאו בערכין (י:):

אזו פסוק אינו אלא לסמך ולדמיון, זה דעת רבינו והוא הנראה: ושם בפרק עשר יום וכו', מיתרס פ"ב בערכין (י:): ושם בפרק הטעם שהזכיר רבינו למה אין קורין בר"ה ויה"כ ולא נפורים:

ו

השגת הראב"ד
ה"ו. אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שגומרין. א"כ ויש בה עשה מדברי קבלה השיר יהיה לכם כליי התקדש חג (ישעי' ל, כט).

ו לא הלל של חנוכה בלבד הוא שמדברי סופרים *אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שגומרין בהן את ההלל. ושמונה עשר יום בשנה מצוה לגמור בהן את ההלל ואלו הן. שמונת ימי החג. ושמונת ימי חנוכה. וראשון של פסח ויום עצרת.

אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהן הלל לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה יתירה. ולא תקנו הלל בפורים שקריאת המגילה היא ההלל:

פ"ג ו ולא הלל של חנוכה בלבד הוא שמד"ס אלא קריאת ההלל לעולם מד"ס. וכחוב בהשגות א"א ויש בזה עשה מדברי קבלה השיר יהיה לכם כליי התקדש חג ע"כ. וכתב עליו ה' המגיד ובגמרא שכתב ערבי פסחים אמרו שניבאים תקנו הלל על כל לילה שנגאלים ממנה אבל לאמרו בימים קבועים מדבריהם הוא ואע"פ שהביאו בערכין אותו פסוק אינו אלא לסמך ולדמיון זה דעת רבינו והוא הנראה עכ"ל. וק"ל על דבריהם, אם על הראב"ד שכתב שיש בו עשה מדברי קבלה כמשיג על רבינו שכתב שהוא מד"ס והלא אף אם נודה שכן הוא שיש בו עשה מדברי קבלה שפיר דמי למקרייה ד"ס וא"כ מה ראה להשיג או להוסיף על דברי רבינו, גם ה"ה שכתב שאע"פ שהביאו בערכין אותו פסוק אינו אלא לסמך ולדמיון נראה מדבריו שאילו הובא לרשיה משם מודה הוא להראב"ד שלא היה ראוי לומר שהוא מד"ס וכתב בסוף דבריו זה דעת רבינו והרי רבינו לדידה כשה"מ אשר לו בשרש האי חולק על בה"ג שמה קריאת ההלל ומקרא מגילה דברי קבלה מפורשים הם לא הביאם לסמך ולדמיון ואפ"ה קורא אותם רבינו דרבנן. ואין לומר שהיה יודה להראב"ד שאילו הובא לרשיה לא היה ראוי לקרותו ד"ס גם לא ד"ת אבל דברי קבלה ומ"ש רבינו בפי המלות על מקרא מגילה מזה דרבנן אידי נקט הנך אחריני נקט נמי מקרא מגילה וקוספא דמלחא דלאו דברי תורה היא אבל דברי קבלה מקריא שהרי רבינו בתחלת הלכות מגילה וחנוכה כתב יש בכללן שמי מלות עשה מד"ס והיה לו לומר אחת מד"ס ואחת מדברי קבלה והכא דוקא נקט אלא ודאי דאף מלות דברי קבלה ד"ס מיקריא בין הובא לסמך בין הובא לרשיה. והרמב"ן ז"ל בספר השגותיו כתב ובמס' ערכין דרשו בו השיר וכו' ואע"פ שזה מדברי קבלה הוא אבל יאמר הניבא שישירו לשם המושעם כמו שמשוררים בגיל אכילת הפסח. הרי שאמר שאילו מן הכתוב היתה הרשיה לא היה נמנה בתרי"ג מלות אבל במלות דרבנן. ועוד קשה על ה"ה שכתב ואמת שפי ערבי פסחים אמרו שניבאים תקנו הלל וכו', שגראה שאילו תקנו גם הימים הקבועים לא היה מד"ס וזה אינו דאטו מי יומא דקריאת התורה בשבת ובשני וחמישי שחרית דתקנת משה היא שאינה מד"ס וטובה נמי כהאי גונא כשינית ועירובין דתקנת שלמה היא וניבא הוא וכלהו מד"ס מיקרו. ועוד שגראה מדבריו ז"ל שמלות עשה לגמור את ההלל על כל לילה שנגאלין כיון שניבאים שביניהם תקנו להן אבל לאמרו בימי ימים הוא דרבנן, ולשון רבינו סותר זה שכתב ואלו הלל של חנוכה וכו' אלא קריאת ההלל לעולם מד"ס וכו' שמתנו לו ז"ל בספר המלות שכתב שמלות הלל דרבנן הוא גם לשוני כאן מוכיח כן כך יש לנו לפרשו ודברי הראב"ד והה"מ זריכין עיון:

מקורות וצינונים
ה"ו. ושמונה עשר יום שז"ע כי מפ"ח ופי' מ"ח ומ"ו מ"ז ופי' מ"ח ומ"ד. אבל ר"ה ויה"כ ערכין שם ור"ה לב. שז"ע סי' מקס"ד ס"א. ולא תקנו שם ומגילה יד. ועין ירושלמי פסחים פ"ה ה"ו, שז"ע סי' מ"ג ס"ב:

לחם משנה

שודאי לו שלל אמרין והוא דומה לחלוקה שאלחריה שכתב אבל אם יודע שבתו ונסתפק לו אם יכיר וכו' היכי דתת פיעתא ליה כדאז אסתפקא ליה כדאז בתוכהוה קמייתא נמי פשטו לו בברכות שלא אמרין ואין לו ספק אלא בקריאה ולהכי חוזר ומברך כיון שפשוט לו שלל אמרין. ומיהו אם היה פשוט לו שקרא ק"ש אע"פ שקראה בלא ברכותיה לא יחזור ויקראנה בברכותיה דלפסח דרבינו ז"ל כסבור כדעת הרא"ה כתבו הרב"י ז"ל בסמ"מ י"ו דסבור דהיכא שקראה מתחילה בלא ברכות אינו יכול לחזור ולקרותה בברכות דכבר ילא י"ח ולהכי כתב רבינו ז"ל ספק אם קרא כלומר דוקא ספק אבל בודאי קרא אע"פ שלא קרא הברכות כבר ילא ואין לו לחזור ולברך אבל גבי מילה שכתב שיעשה מילה בלא ברכה הוא מפני שהוא ספק אם הוא זכר וחיוב במילה או אם היא נקבה ופטור ואם כן נסתפק לו אם חל עליו חיוב ברכה או לא חל אז ודאי אזלין לקולא אבל הכא כבר ידע שיש עליו חיוב ברכה ולא אמרה ולהכי יחזור ויברך. ולקושא הראשונה שהקשיתי על מה שהבין ה"ה ז"ל בדברי רבינו ז"ל עלה בדעתי לומר דרבא ג"כ לריך לטעמא דלא לזלוזו ביה דל"כ תקשי ליה היכי מדברין על יו"ט שני הא הוא מנהג ואין מדברין על המנהג לדעת רבינו ז"ל כמו שכתב גבי קריאת ההלל וכן הקשה ר"ת ז"ל דלדעת מי שסובר שאין מדברין על מנהג בפרק היה קורא (יד.) דב"ה ימים שהיחיד גומר בהם וכו' ולהכי ודאי דלדעת רבינו ז"ל לריך רבא לטעמא דלא לזלוזו ביה ומפני כן מדברים אע"פ שהוא ספק ומה שחולק ומה אב"י הוא דסבור דכל דבר שיעקר תקנתו על הספק מדברין חוץ מהדמאי מפני שרוב ע"ה מעשרין הן. ומ"ש רבינו ז"ל אבל דבר שהוא מדבריהם ועיקר עשייתן וכו' אין מדברין ר"ל דבר שיעקר תקנתו על הספק והוא ספק דומה לדמאי שבדמאי יומר נופע אחד ממדיי הספק מהלך האחר דודאי נופע לא לברך מפני שרוב ע"ה מעשרין הן ואז כהו כתב רבינו ז"ל בגין מעשר דמאי כלומר שהוא נופע יותר לזד שאין ראוי לברך מזד שראוי לברך. כל זה עלה בדעתי לדחוק ולפרש אבל מה אעשה שלשונו אומר ולמה מדברין וכו' והס לא תקנוהו אלא מפני הספק דמשמע שמה שהוקשה לו הוא מפני שיו"ט שני הוא על הספק ולפי מה שפירש אין הקושא אלא מפני שזידין הוא מנהג, ועוד שלפי מה שזמנא רבינו בוחזה תשובה אין התירוץ הזה עולה כלל שגראה שרוב לית ליה טעמא דלזלוזו וכו' שכן כתב שם ובה רבא ופירוק וכו' אל תאמר דכל דבר שיעקר תקנתו על הספק תקנו עליו ברכה שהרי יו"ט שני מפני הספק הוא משמע דלית ליה טעמא דלא לזלוזו ביה דל"כ הוהי קאמר שהרי יו"ט שני מפני הספק הוא וכו' הא איכא טעמא דלא ליתו לזלוזו ביה על כן דברי רבינו ז"ל ל"ע. ומ"מ למדנו דעת רבינו ז"ל ממה שכתב בוחזה תשובה דכל דבר שנסתפק לנו בברכות בין שהמנהג מן החורה בין שהיה מדברין אין מדברים והביאו ראיה ממה שאמרו בסוכה (מב.) בייב ירחא לאו דלורייחא משמע דבתוכה ובכל השאר הוי מן החורה

מברכין משום דמתרי דמתרי כדכתב הרב האלפסי במסכת סוכה אלא סבור דטעמא משום דהוי ספק ואינו ספק וכן לא מדברין מספקא דלא שייך טעמא דלא לזלוזו ביה, ואע"פ דמזלוזי ולא יבכי בסוכה מ"מ אין זה לזלוזו כולוול יו"ט דלתי לחלל יו"ט. ובכל דבר שיעקר תקנתו על הספק כלומר שחכמים גזרו ותקנו עליו ביחוד ולא הניחוהו בכלל שאר הספקות כמו דמאי דחכמים נמנו לגזור עליו ביחוד וכן יו"ט שני או ודאי מדברין משום דהוי מנהג מדבריהם אי לאו דליכא טעמא כמו בדמאי רוב ע"ה מעשרין הן אבל כל דבר שלא נמנו עליו חכמים לתקן בו ביחוד אלא הניחו לנו הדבר שגזרו בו ככל הספקות שבחורה או ודאי עושין המנהג ולא מדברין. וה"ר יונה בפרק מי שמתו כתב דכל דבר שהוא ספק של תורה מדברין עליו והביאו ראיה מדאמרין בשבת פ' כמה מזליקין דאין מדברין עליו דממאי בשעה שמפרישין ממנו מעשר ואמרין החס טעמא מפני שהוא ספק של דבריהם דמשמע דוקא מפני שהוא ספק של דבריהם אין מדברין עליו זה אם היה ספק דלורייחא מדברין עליו ע"כ. וכיוצא בזה כתב הרא"ש ז"ל בשמו בריש פרק כסוי הדס גבי כוי מדברים עליו מפני שספק דלורייחא הוא. ויש לתמוה עליו על דהא דמאי ספק של תורה הוא דהוא ספק אם הוליא מעשר או לא הפריש מעשר וחיוב להפרישו מן החורה והרי הוא דומה לכוי דשמא חיה הוא וחיוב לכסות מדלורייחא או בהמה היא ופטור דכותה נמי הא ואיך חילק דממאי לכוי. וחכמי לוי"ל בשאלתם לרבינו ז"ל והראב"ד ז"ל בהשגות משמע דס"ל דממאי הוא דלורייחא שכן כתבו בשאלתם על ספק דלורייחא מדברין חוץ מן הדמאי מפני שרוב ע"ה מעשרין ע"כ, משמע דממאי ספק דלורייחא קרי להו ולא נקרא ספק דבריהם אלא מפני שהברכה היא מדבריהם. ואולי יש לדחוק ולפרש דברי ה"ר יונה ז"ל דהכי קאמר דוקא דמאי מפני דהוי ספק דבריהם כלומר דמן החורה אזלין בחר רובא דרוב ע"ה מעשרין הם וכתיב וירא דרבא אלא דרבנן חששו שששזו זו ולכן לא בעי ברכה אבל ודאי היכא דהוי ספק של תורה בעי ברכה ומאי דקראו ספק של דבריהם משום דרוב ע"ה מעשרין הם ודוחק. וא"ת לדעת רבינו דסובר אב"י דדבר שיעקר תקנתו על הספק אין מדברין עליו והא בדיקת חמץ בתחילתה נעשית על הספק ובכרכתה ה"ה ז"ל בהל חמץ ומצה (פ"ב ה"י) וא"כ איך מדברין. וי"ל דמ"מ מלות הביטול הוא מן החורה ואביטול הוא מדברין ואע"פ דלא מדברין על ביטול חמץ כבר נהן טעם שם הר"ן ז"ל:

ו ולא הלל של חנוכה בלבד וכו'. כתב ה"ה ז"ל ויש מפסקים בזה ושומרים שיש ממנו מן החורה. כלומר ההלל של חנוכה הוא ודאי מדרבנן מפני דלא מפסקין ליה מהשיר יהיה לכם וכו' כדאמר בערכין (י:): אבל השאר דמפקין להו ממהי קראו הוא מן החורה וז"ל שיש ממנו מן החורה, ודעת רבינו ז"ל דהכל מדרבנן. וא"ת קשה לכולהו דאיך אמרו בפ"ד דתעניות (כה:) אמר רבא זאת אומרת היליא דריש ירחא לאו דלורייחא משמע דבתוכה ובכל השאר הוי מן החורה

רבינו יונה היה קורא פרק שני ברכות

אין פסקו מ"י ומ"ג ומדכי הכל ה"ג והאריך פלגי שרין לעמוד עד על לבך וכן נראה דעת ה"ה והטוב וכתבתי מ"י י"ג שפסקו שרין לעמוד כל הפסק: לשון ר"י: וכלה בעיני שלא אמר קן אלא כקרא ק"ש כדכתיב ע"ש הפסוק כ"ה וחזר וכו' וי"ח מ"ה ומ"ג והטוב שפסקו קולו משעור יום ויום

כמו תג למטה בחלוצ נג הח"ח להודיע שהוא חי (ושהוא) [ח] בדומו של עולם מושל על הכל לכך נראה שרין בקריאה להמליכו בחי"ת בשמים ובארץ להודיע שהוא חי בדומו של עולם ובדל"ת להמליכו בחי"ת וי"ח שבשעה שמרין ימליך אותו במחשבה ודו [ב] וי"ח שירמזו בעיניו בשעה שממליכו בשמים ובארץ ו' רוחות העולם ולזה טעה דעת מורי הרב נר"ו מדאמר בגמ' (ד' יג) דרבי כשהיה לומר לתלמידיו לא ה' רוחה להפסיק אלא היה מעביר ודו על גבי עינו וקורא שמע ישראל וכו' וחזר וכו' ומה שהיה מעביר ידיו על גבי עינו היה מפני שלא יראה נר מצוה

תורה אור אמר רב נתן בר מר עוקבא אמר רב יהודה עד על לבך בעמידה שאם היה מהלך והתחיל בק"ש צריך שיעמוד עד עד לבך ואח"כ יתחיל וימרינו רוריעלמי רר הניא ורב אידי בר

פתיח ואין זה כלום: עד על לבך בעמידה - אפי' לבי' דלמרי עסקין כנלמא וקורין (ה) מהלכין וקורין מודים הס שרין לעמוד עד המקרא הזה לפי שעד כלן מלות כונס: על שאם היה יושב עומד אלא קורא מיושב: בפסוק קמא זען - אם תראה אותי ממנום לערי עד שאנער יפה בפסוק ראשון: פרקין- שוכב על גבו ופניו למעלה: לייס אחאן דמי אפקיד - כי שמא יתקשה אברו מתוך שמו ויראה לרבים - מינא - לומר לישן: כי מלאי. כשהוא מוסר על נרו שפיר דמי: אבל מוקרי ק"ש אפי' מלאי נמי אסור - לפי שמקבל עליו עול מלכות שמים דרך שררה ודרך נאוו: אחאי תנא דבי ר' חיאי. שהיה שונה בצות ר' חיאי: ימים שהיחיד נומר כהן את הכלל - שהוא חובב לכל אדם וכן כ"ה ימים לכל שנה: פוסק- לשאלת טעם: חלו לנסמן האדם. כשיש לנס לעסוק בכבוד המקום (ג) דאי

אל ברמרתא משמיה דרב אמר צא ב א"ל רב נחמן לדרו עבדיה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבא נפשיה מבאן ואיך לא מצער דלא ליכרי האמינא שפיר דמי אזלי פורתא שפיר דמי מיקרי אני ר' יוחנן דבעל בשר הוה: *קורא ק"ש ופגע בו רבו או מי בבוד וא"צ לומר שהוא משיב שייב דברי ר"מ ר' יהודה אומר ובפרקים שואל מפני הכבוד אחאי תנא דרבי חיאי מ' שדאורייתא פוסקהלל דרבנן ו ואין בכך כלום אמר רבא י"ק פוסק באמצע הפרק אינו י"ק באמצע הפרק פוסק (ג) ו כתבנום בענין הנוכח (ה): אילו עשאו במה שנא' חדרלו הוא אל יתקרי במה אלא במה שיפסיק אפי' בחלוצ הפרק דלא לפלגי בגמרא (ד' יג): אם מפסיק בשלמו לא ישיבט אפילו נתק כרוך שייב מפני הכבוד פשיט להו לכולהו גרוך ה' המבורך מותר דאין בו כדי גשעשה בלבד (ג) שאם יאמר יורטו ון שהיורט כחאן הוא כעין ההפסק וזכריתא פוסק הלל דרבנן מצעיה או ש מפני היראה והלפי הכבוד בהלל ישיבו ולומר דה"ק פוסק כמו בק"ש פרק לפק: אמר רבא רבא ימים על דברי ר' חיאי ואומר דבאלוצ ההלל כגון הלל דר"ח או הלל של י"כול לומר ימים שאין גומרין בהם בימים שאין גומרין כהן את ההלל וזכ"ש היחיד מברך עליו דלא אחיא י"ק שאין היחיד מברך מדאמרין זר בצרכה וחותם בא"ל מלך מהולל רכה קאמר ומאי דלומר הכא שאינו וס אין לו להפסיק בשיתה בטילה: שאסרו לפסוק בשיתה בטילה ומה ל' לרה וזרה שלא תהא על האצור שבשעה

הגהות חז"י (א) דומיא למגילה שהיא חובה שגומרים הלל: (ב) כמו בק"ש: (ג) מפני הכבוד: (ד) מכלל דלמי: (ה) כד"ר פ' במה מדליקין דף י"א ע"ב [פ' שיהא]:

הגהות הבי"ח (ה) מהלכין כלל: (א) חלוצה כבוד חס: (ב) ל"ב לעומר ויחמך מודים דאמת לך בלבד דלא יאמר ג"כ יורטו סול' הפסקה גדולה ועי' במ"ש הרב כ"י בחו"מ סי' טו:

א"ת (א) חלוצה כבוד חס: (ב) ל"ב לעומר ויחמך מודים דאמת לך בלבד דלא יאמר ג"כ יורטו סול' הפסקה גדולה ועי' במ"ש הרב כ"י בחו"מ סי' טו:

א"ת (א) חלוצה כבוד חס: (ב) ל"ב לעומר ויחמך מודים דאמת לך בלבד דלא יאמר ג"כ יורטו סול' הפסקה גדולה ועי' במ"ש הרב כ"י בחו"מ סי' טו:

ים קטו, ב - קיח, א שצה

קיה, א. באי ברכת השיר רב יהודה אמר יהללך. נראה מאחר שמברך אחר יהללך רכין לפניו לגמור את ההלל, כדרך שמברכין בכל הימים שגומרין בהם את ההלל. איפשר שיברכו לאחריו ולא לפניו, כדתנן כל שטעון ברכה לאחריו טעון ברכה ויש שטעון ברכה לפניו ואינו טעון ברכה לאחריו.

אבל בשם רב צמח גאון ז"ל אמרו שאין מברכין לפניו על ההלל שבילי פסחים מפסיקין אותו לשנים, ולא מצינו שמברכין לגמור את ההלל על שני פרקים מן ה' ומלא לנו ולמטה שאומרין בכוס רביעי תקנו עליו יהללך, ולא מצינו שתקנו לפניו. ואע"פ ששינונו כל שטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו, אין למדין מן א"ת או איפשר שברכת יהללך לא תקנוה על ההלל, שאי אפשר שתקנו ברכה יו ולא לפניו, אלא ברכת הכוס היא, שכל ארבע כוסות מצינו שמברכין עליהם. זה נכון. שאין לנו לומר אין למדין מן הכללות, שאחר שלא מצינו בגמ' דבר שיצא כלל אין לנו כח להוציא דבר מן הכלל מדעתנו. ומה שאמרו שהיא ברכת הכוס אינו זהרי ברכת השיר קראוה, והיא הברכה שמברכין בכל השנה על ההלל, ואין בה זכר לה ולדבר שיהיה חובה לכוס. ועוד שאם כן היה לו שתהא פותחת בברוך, שכל

קריאת ההלל, או שצ"ל: אחריו. 2 גדה נ"א ב'. 3 במשנה: הטעון. 4 כן ראשונים רבים בשם רב צמח ובשם רב עמרם, וגם בשם רב עמרם בשם רב צמח, עי' אוצר ים עמ' 124-125, והגדה שלמה עמ' 135-139. ולא כמ"ש בשמם בסמ"ג עשין סוף סי' מ"א וי"י פ"ח מהל' חור"מ אות ה' ובטור א"ח סי' תע"ג, עיין בדבריהם. 5 דבעינן הלל שלם וקצת ההלל. ויש מן הראשונים שסוברים שמברכים עליו שתי פעמים, לפני הסעודה ולאחר ה', כשמתחיל לא לנו (ע"י בסמ"ג שם ובטור א"ח שם בשם רב האי רב צמח ורב עמרם, זונים שצויינו בהע' 21), ונראה שסוברים שאמנם קריאה אחת של הלל שלם היא רק כים עליו שתי ברכות מחמת הפסק הסעודה. אבל עי' בראב"ה ח"א עמ' 177 שכ' בטעם ים שלא יתכן לברך על מצוה אחת שתי פעמים. ולפי טעם זה שכתב רבינו בשם רב צמח, שה את הסדר בבית אחר ואינו מפסיק באכילה באמצע י"ל שמברך על ההלל, שמעיקר הדיון רך עליו אלמלא שמחלקים אותו, ובמקום שאין מפסיקין אותו יש לברך עליו. וכ"ה בתוס' י"ד א' ד"ה ימים, ובאור"ז ח"א סי' מ"ג, ובח"ב הל' פסחים, בפירוש פיוט אלקי הרוחות, רע"ב וע"ד. אבל לפי הטעם שכתב רבינו להלן בשם רב האי גאון, שהלל שאומר בביתו ההלל של חובה אלא ההלל של שירה, ואין מברכין עליו, לפי"ז גם כשעושה הסדר בבת אחת שריך לברך על ההלל. ועי' בערך השלחן סי' תפ"ז אות ה', ועי' בחי' מרן רי"ז הלוי על ים הל' חנוכה פ"ג הל"ו שכתב שמן המרדכי משמע שהטעם שכתבו הגאונים: לפי שמפסיקין והטעם שכתב רב האי גאון טעם אחד הוא, וביאר שיסוד הדבר שאינו נאמר בתורת קריאת רך בתורת אומר שירה, ומטעם זה ג"כ מפסיקין בו ואומרין אותו לחצאין, שאין בהלל של דין גומר. ברם, עיין במרדכי לדף ק"ד ב' (ל"ו ע"ד) שכתב שבמקום שאין מפסיקין אותו רך עליו גם בהלל שאומרים על השלחן. ויש מן הראשונים שכ' שמאחר שמפסיקין את ההלל לומר שלא נתקנה קריאת ההלל אלא בתורת הגדה, ואגב גררר הדגדה הוא נאמר, ו המנהגות עמ' 159 ומאירי למגילה כ' א'. ואפשר שרצונם לומר שמכלל חובת סיפור יציאת יש להלל ולשבח לה' על הגאולה, וקריאת ההלל היא בכלל אמירת ההגדה, ואין מברכין שם שאין מברכין על ההגדה. 6 עירובין כ"ו א'. 7 בלקוטות הרמב"ן כאן כ"כ אחרונים. 8 וכן דחה הרמב"ן בסתם, ורבינו מפרש. 9 עי' בר"ן שכ' לקיים דברי שברכת יהללך אינה חתימה לברכה אחרת אלא ברכה בפני עצמה היא, והראיה הדכא ו מאי ברכת השיר, ואילו בסוכה ל"ט א' לא שיילינן מאי מברך אחר ההלל, אלא ודאי אחרונה של הלל ידועה היתה אצלם, אבל הכא ברכת הכוס היא ולפיכך שנו שמה וקראוה השיר, כלו' שאינה באה על קריאת ההלל אלא ברכת השבח היא. וכן במאירי, עיין בדבריו. שפיר מקשה רבינו למה אין מזכירים בהלל מעניין הכוס. 10 וכ"ה בלקוטות הרמב"ן. ועי'

יקים דק"ש לתעמי' דר' יהודה בחלוצה הפסק חלוט פוסק כהן את הכלל אפי' בחלוצה הפסק פוסק בפסקים דק"ש

10f

תמיד נשחט פרק חמישי פסחים

סדר

עין משפט
נר מצוה

- לר א מיי פיר סטל ק"ס בלכס ט :
- לר ב טס בלכס יא :
- לר ג טס בלכס יב :
- לר ד טס בלכס יג :
- מ ח טס בלכס יד :
- מא ו טס בלכס טו :
- מב ז טס בלכס יז :
- מג ח טס בלכס יח :
- מד ט טס בלכס יט :

קשיא מליקס אמליקס . דס"ד בלרבעה עשר קאמר וקאני דעבר אמליקה דומיא דשאר קרבנות ועוד דקא השיב ליה כשניסה : ס"ג ולטעמך מיקשי לך סיא גופא דקפני רישא לא אמרו אלף פסח בלבד . אבל לשאר קרבנות לא מחייב והדר תני אחד העולה ואחד המזהב : אלף פסח וסא . תרומיהו הכך מתניתא תורה אור

היא והא רבי שמעון . גראה לר"י דהא קמייתא לא היה מליקס לאוקמי כרבנן משום דקאמי בה אכל העולה את העוף ב"ד איש עובר טולא כלום אמאי נקט שוף חי ללא דלחא למידק דחוקא ב"ד אבל בחול האטעד אישיל בצוף נמי מחייב והיינו כר' שמעון ובקומרים פ"י לעיל טעם אחר אמאי נקט שוף :

ואיכא דלא מיקש . חלב לזבח וניה ללא מיקש להקטרה לענין הכי מיקש דלא תמרינן חפילו אחד בצוף העולם דסברא הא לאוקמי להכי : **מעמא** שלא לשמו הא סתמא פסור ש"מ כו' . וזאת גירסת רש"י ואין גראה לר"ת דהא איכא

למירוק מרישא איפכא וגרים ר"ת הכי לשמו אמאי פסור שלמים לשם פסח קשחים ש"מ בני עקירה פירוש דחי לא בני עקירה חפילו שחט לשמו כשר דשלמים לשם פסח כשר דהא מכשיר לעיל ר' יהושע שוחט אחרים לשמו* : **קראו** את ההלל . פי' לויס דתינא כדמספחא ישראל שותקין את פסחיהן ולויס קוראים את ההלל קשה לר"י דתמרינן צפ' אין עטרין צערכין (י"א) . ובכילד מצרכין (בבב"ב ט"ל) . וס' אין תמרים שירה אלא על היין והאל חזין דליכא שירה בלא נכסים וכן הו' "מקדשין העושות כב' תודות ובשיר וזומר ר"י דה"פ אין תמרים שירה בשעת הקרבת קרבן אלא על היין ומשחח אלהים . ואלשים דריש ליה ועיקר שתייה ושמה היינו בשעת אכילה ודומיא דהכי נמי לגבוה בשעת הקרבת קרבן קאמר דאין תומר שירה אלא על היין אבל שלא בשעת הקרבה הו' תמרים שירה שלא על היין בכמה דוכתי :

קשיא מליקה אמליקה קשיא הקטרה אהקטרה ולטעמך חיקשי לך היא גופא דקתני לא אמרו אלא בפסח בלבד והדר תני אחד השוחט ואחד הזורק ואחד המולק ואחד המזהב אלא הא והא ר"ש מליקה אמליקה לא קשיא כאן בארבעה עשר כאן בחולו של מועד ואידי ואידי ר"ש היא הקטרה אהקטרה נמי לא קשיא תנאי היא דאיכא דמקיש הקטרה לשחיטה ואיכא מאן דלא מקיש : רבי יהודה אומר אף התמיד וכי' מאי מעמא דרבי יהודה אמר לך *ובחי זבח המיוחד לו ומאי ניהו תמיד : ר"ש אומר הפסח בארבעה עשר וכי' : מ"ט דר"ש דכתוב זבחי זבחי תרי זמני קרי ביה זבח זבחי למאי הלכתא פלגינהו רחמנא מהדדי ולא כתב זבחי למימר בזמן דאיכא זבח לא מחייב אוזבחי בזמן דליכא זבח מחייב אוזבחי : ובמועד לשמו פסור וכי' : מעמא דשלא לשמו הא סתמא פסור אמאי פסח בשאר ימות השנה שלמים הוי *שמעת מינה פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה אמר ר' חייא בר גמרא נזרקה מפי חבורה ואמרו כגון שהיו בעלים טמאי כהן ונדרחין לפסח שני דסתמיה לשום פסח קא **מתני'** "הפסח ינשחט בשלש כתות שנאמר *ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל קהל ועדה וישראל יבגסוה בת הראשונה נתמלאה העזרה נעלו דלתות העזרה יתקעו וריעו ותקעו י' הבהנים עומדים שורות שורות ובידיהם בויכי כסף ובויכי זהב שורה שכולה כסף כסף ושורה שכולה זהב זהב לא היו מעורבין ולא היו לבווינן שוליים שמא יניחום ויקרש הדרם *ישחט ישראל וקבל הכהן נחגו לחבירו וחבירו לחבירו ומקבל את המלא ומחוויר את הריקן כהן הקרוב אצל המזבח וזרקו זריקה אחת כנגד היסוד יצתה כת ראשונה ונכנסה כת שניה יצתה שניה נכנסה שלישית כמעשה הראשונה כך מעשה השניה והשלישית 'קראו את ההלל אם גמרו שנו ואם שנו שלשו אע"פ שלא שלשו מימיהם ר' יהודה אומר *מימיהם של כת שלישית לא הגיעו לאהבתי כי ישמע ה' מפני שעמה מעומצין *כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהבהנים מדידים את העזרה שלא ברצון חכמים ר' יהודה אומר *כום היה ממלא מדם התערובות וזרקו זריקה אחת על גבי המזבח ולא הורו לו חכמים כביצד תולין ומפשיטין אנגליות של ברזל היו קבועים בבחלים ובעמודים שבהן תולין ומפשיטין כל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט *מקלות דקים וחלקים היו שם מניח על כתפי ועל כתפי חבירו ותולה ומפשיט ר"א אומר ר"ד שחל

רבינו הנאל

דחת קניי המכשיר את האימורין שבר : דחוקא איש שבר : קשיון אחריו תוקף שתי הבטיחות ל"ש ון ווא דמפחה אמליק ב"ד וכו' קאמר ר' שמעון במתני' ושאר כל הובחים ב"ד כן לשמן וכן שלא לשמן פסור וכן ד"י שמעון פשר בשאר ובהים כ"ט אמליקה הוא וסודית אמליקה בחולו של מועד דבריה מתיב ר"ש במשנתו [דחגן] ושאר כל הובחים במיעד כן לשמן וכן שלא לשמן [יחייב] ותליקת כשודית חשיב לה : הקטרת אימורין שני תנא דמיקש הקטרת לשחיטה וסודית חשיב לה לא קושט תרומיהו איכא דר"ש ואימורין סאי מעמא דר' שמעון דר"ד מחייב חשיבה את המפח לבדו על התנח וסודית חשיב שאר הובחים על התנח וסודית חשיבה המפח המפח *לשטן וקשטא מעמא דר"ש משום דכתובי תרי קראי לא חשיבה ולא תובח ובתרייהו כתיב וכו' שמעון מתיב וכו' דאין וכו' וכן דחת ליה לסכת ובחיי דמסמע ובהים סוכא ותלנינו וכתב ובחיי וכו' ש"ס כל היכא דאיכא זבח דהא זבח תרומה שערב עליו קרינא ביה ובחיי אוזבחי חייב אלא אשאר ובהים אבל במיעד וליכא זבח דהי חשיב קרינא ובהים וחיוב וריק' מדקתני השחת הפסח על התנח במיעד לשם שלמים הייב חוקא שערב שם פסח מעלי וקרא שלמים מכלל דבשאר ימות השחת בני עקירה ופ"ק י' לישל אימורין לך ולא בני עקירה ומג' טק שהיו בעלי פסח מתיב ודרד לפסח שני דסתמיה לשם פסח קאי : כח"נ' והפסח נשחט בשלש כתות שני ד' : דחת ישרא קהל ועדה וישראל :

דלתות העזרה יתקעו וריעו ותקעו י' הבהנים עומדים שורות שורות ובידיהם בויכי כסף ובויכי זהב שורה שכולה כסף כסף ושורה שכולה זהב זהב לא היו מעורבין ולא היו לבווינן שוליים שמא יניחום ויקרש הדרם *ישחט ישראל וקבל הכהן נחגו לחבירו וחבירו לחבירו ומקבל את המלא ומחוויר את הריקן כהן הקרוב אצל המזבח וזרקו זריקה אחת כנגד היסוד יצתה כת ראשונה ונכנסה כת שניה יצתה שניה נכנסה שלישית כמעשה הראשונה כך מעשה השניה והשלישית 'קראו את ההלל אם גמרו שנו ואם שנו שלשו אע"פ שלא שלשו מימיהם ר' יהודה אומר *מימיהם של כת שלישית לא הגיעו לאהבתי כי ישמע ה' מפני שעמה מעומצין *כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהבהנים מדידים את העזרה שלא ברצון חכמים ר' יהודה אומר *כום היה ממלא מדם התערובות וזרקו זריקה אחת על גבי המזבח ולא הורו לו חכמים כביצד תולין ומפשיטין אנגליות של ברזל היו קבועים בבחלים ובעמודים שבהן תולין ומפשיטין כל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט *מקלות דקים וחלקים היו שם מניח על כתפי ועל כתפי חבירו ותולה ומפשיט ר"א אומר ר"ד שחל

ישב על הקרקע : שפא יניסוס . כהנים על גבי קרקע עד שיקבלו דם אחר ממזבח שהן מרזינן וישחטום ויקרש להם ולא יאח רחוי לזרוק : שחט ישראל . אם ירצה השחיטה כשירה בזרים בכל הקרבנות : וקיצל כסן . דרם כבוד מולאך הטלה : נוסטו לתפידו . שהרי בשורה הן עומדים עד המזבח : מקבל אם פמלא . מיד הטעם לו ומחיר את הריקן שחור אליו מיד כהן הורק : זריקס אפס . כבוד טלנו זורק ולא מתנה בצב שחין לך קרבן טעון אלא הטעם לכהן כדכתיב בלעזבו : כנגד סיפור . כדמות שבמזבח שהיה יסוד מתחיתן חורק לזקיפתו של מזבח והוא טפל ליסוד ולפי שאין היסוד מוקף את המזבח אלא את האפן והא המערב כדאמ' במסכת מדות (פ"ג משה ה) לך הלכך למנר כנגד היסוד : פך מעמא שניס ושלשים . הכל כאשר אמרו : קראו אם ספלו . אכל כיתות קאי : אס גמרו שנו . כשהיו מתחילין לשחוט מתחילין לקרות ואם רבו הפסחים ומשך זמנשחיטתן עד שגמרו ועדין זריקים שוחטין תורין וקרינן שניה : וסנו . ועדין לא גמרה שחיטת פסחי אוזבה הכת שילשו וכן השניה וכן השלישית וס"פ שלא אירע מעולם ששילשו לפי שהיו שם כהנים מרזינן ומחייבין במלאכתן : לא פנינו לסכספי . חפילו פעם ראשון : אלף ספספניס מדידין שטורס . שלמות המים מהלכת בעזרה וכשהן רועין להדיח העזרה פוקקין את נקב יציאתה והמים פשטין והלכין על גדותיה ומדיחין את כל העזרה שרפלה של שיש חלה טלה ואחר כך שוחטין האקב והמים יוצאים ובערב הפסח מתוך שהמים מרובים היו מדיחין אותה והכהנים היו מדיחין אותה בשבת שלח ברזן טעם חכמים : מדס ספסרובוס . המוטל על הרפלה וטעמא מפרש במנרא : אנגליות . מואמרים שראשיתן כשפיין למעלה קרוק"ב בלעז' : כספספנין . אלו עמודין קטנים הרבה וקרויין נסבין כדלמרינן במס' תמיד (פ"ג משה ה) דתגן בית המטבחיים היה לנשט של מזבח ועליו שמונה עמודין וקרויין נסבין וקורות של ארז על גביהן ואנגליות של ברזל היו קבועין בהן וג' סדרים שבהן תולין ומפשיטין : וקבופין . בעזרה במקום בית המטבחיים : סלקין . מתולקין משלולת קליפתן :

לקמן
תולין

זכמים יד :

סוכה דד :

[זכמים :
מחמת :]

שנת קבד :

מסכת סופרים כ

הנה הלכות חנוכה המובאות ב"מסכת סופרים".

הנוסח ע"פ מהדורת מילער, עם תיקוני גירסה ע"פ מהדורת היגר. (הפרק לפי דפוס אמסטערדם)

ג. וכיצד מפסיקין לחנוכה? אמרו: בכ"ה בכסליו מדליקין נר חנוכה.

ואסור להדליק בנר ישן. ואם אין לו אלא ישן - מלבנו באור יפה יפה, ומותר.

ואין מגביהין אותו ממקומו עד שיכבה.

ד. מצות הדלקתו - משקיעת החמה ועד שתכלה רגל מן השוק. ואע"פ שאין ראייה לדבר - זכר לדבר: "לא ימיש עמוד הענן יומם וכו'" (שמות יג כב).

ואם הדליק ביום - אין נאותים ממנו, ואין מברכין עליו. שכך אמרו: "אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו" (משנה ברכות ח ו). ואין חוששין לפתילתו להחליפו עד שיכלה.

ה. נר חנוכה - מצווה להניחו בפתח הסמוך לרשות הרבים, שתהא מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל. לקיים מה שנאמר: "מה יפית ומה נעמת" (שיר השירים זז); "מה יפית" - במזוזה, "ומה נעמת" - בנר חנוכה.

ונרות - כבית הלל, משום "מעלין בקודש ולא מורידין", כעין ימים היוצאים.

ו. וכיצד מברכין? ביום הראשון, המדליק מברך שלש, והרואה מברך שתיים.

המדליק אומר: "ברוך אתה יי אלוי מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציונו להדליק נר של חנוכה".

ומתנהג ואומר: "הנירות הללו אנו מדליקין: על הישועות ועל הנסים ועל הנפלאות, אשר עשית לאבותינו, על ידי כהניך הקדושים. וכל שמונת ימי חנוכה הנרות האלו קודש [הן], ואין לנו רשות להשתמש בהם, אלא לראותן בלבד. כדי להודות שמך על נפלאותיך ועל ניסוך ועל ישועתך."

ואומר: "ברוך... שהחיינו", ואומר: "ברוך אתה... שעשה נסים".

כל אלו - למדליק. אבל לרואה - אינו אומר ביום הראשון, אלא שתיים: "אשר החיינו", ו-"אשר עשה נסים לאבותינו".

מכאן ואילך, המדליק מברך "להדליק" [ואומר: "שעשה"] ומתנהג. והרואה אומר: "אשר עשה נסים".

ז. והחזן צריך לומר קדושה בי"ח של חנוכה. וכן בראשי חדשים וכן בחולו של מועד. מפני שכתוב בהם "עולת תמיד" ותני ר' חייא "כל יום שיש בו מוסף - יש בו קדושה; אין בו מוסף - אין בו קדושה. חוץ מן החנוכה, שאע"פ שאין בו מוסף יש בו קדושה. מפני מה? מפני שיש בה הלל. וי"א אף בפורים, מפני שיש בה מגילה.

ח. ואמרים בהודייה "וכניסי פלאות ותשועות כהניך אשר עשית בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, כן עשה עמנו יי אלהינו ואלהי אבותינו נסים ופלאות ונודה לשמך לנצח. ברוך א"י הטוב וכו'".

וניסי מרדכי ואסתר מזכירין אותן בהודייה; ושניהם נזכרין בברכת "הארץ" (בברכת המזון).

ט, וגמרין את ההלל כל שמונת ימי חנוכה.

בג' פרקים הראשונים - אין משיבין ואין צ"ל לשאול; בשנים האחרונים ושואלים מפני היראה ומפני הכבוד.

אלו הם שלשה ראשונים: הללו עבדי יי, בצאת ישראל, אהבתי.

שנים האחרונים: הללו את יי, הודו לי.

וצריך לברך בתחילתו ולקרותו בנעימה.

דתניא ר' שמעון בן יהוצדק: "ימים י"ח ולילה אחד, יחיד גומר בהן את ההלל. ואלו הן: שמונת ימי חנוכה וי"ט של עצרת וחג הסוכות שבעה ויום שמיני של עצרת וירט הראשון של פסח ולילו. ובגולה כ"א יום ושתי לילות".

הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים.